

УДК 378:316.422

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.20>

М. І. ТАРАСЕНКО

*старший викладач кафедри іноземних мов,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Електронна пошта: kotmaryana4@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-9204-8842>*

Л. М. БАДЮЛ

*старший викладач кафедри іноземних мов,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Електронна пошта: lutik721112@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-7191-5297>*

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ – ВИМОГИ ТЕПЕРІШНЬОГО ТА МАЙБУТНЬОГО

Стаття присвячена важливим і суттєвим аспектам освіти. Теперішнє та майбутнє показує нам, що утворення, подібного до того, яке використовується сьогодні, вже недостатньо. У нашій статті ми робимо акцент на новизні змісту освіти, а також методів і форм педагогічної роботи. Метою статті є – спонукати вчителів глибоко замислитися про можливість поліпшення освіти.

Доведено, що інновації в освіті – це не тільки поточні вимоги сьогодення, це особливо важлива відповідальність вчителів і педагогів за майбутнє. Проаналізовано, що часто під час обговорення освіти стає питання про значення терміна «інновації» та про користь від їх впровадження в науку. Педагоги не повинні забувати і про інформаційні і комунікаційні технології, які також роблять надзвичайно важливий внесок в інновації в освіті. У статті описано та доведено, що нинішнє і майбутнє викладання принципово різняться. Воно характеризується різними атрибутами, наприклад, активністю, співпрацею, творчістю, інтерактивністю та іншим.

Е. М. Rogers [Diffusion : 551] описує дуже красиве і коротке нововведення викладача в своїй книзі “Diffusion of innovations”. Такі викладачі вчать з інтересом. Суть і мета роботи «вимірюється» і цінується, що своєю чергою не викликає у студентів стрес і не заважає навчанню. Вони приділяють особливу увагу мотивації студентів до навчання. Це супроводжується їх прагненням бути винахідливими і творчими. У цьому сенсі ми відзначаємо, що інновації не завжди означають щось винятково нове. Новаторство також полягає в творчості і підході викладача та студентів. Зокрема, А. Г. Бермус [Бермус : 380] пише в своїй книзі про важливість впровадження цих нововведень в реальну освіту.

Ключові слова: освіта, інновації, нормативи, освітня програма, предметна дидактика, методи навчання, практика, міждисциплінарний підхід.

Постановка проблеми. Проблема впровадження освітніх інновацій полягає в тому, що за своїм змістом, формами і методами освіта є швидкозмінним феноменом, адже вона весь час реагує на нові суспільні виклики, реалії, перспективи розвитку людства. Однак оновлення навчального процесу з огляду на різні причини часто відстає від темпів цивілізаційного розвитку та вимог до освіти.

Аналіз попередніх досліджень. Інновація як концепція стала знаходити відгук в педагогічно-дидактичній термінології у другій половині ХХ століття. Спочатку це стосувалося здебільшого змісту освіти, пізніше цей термін став використовуватися стосовно до інших понять, як-от:

методичні аспекти роботи викладача; нововведення, пов’язані зі шкільною системою, нововведення шкільних установ і навіть самих шкіл.

Мета статті – обґрунтувати та довести необхідність порівняння теперішнього та майбутнього та впровадження нових інновацій в навчальний процес зі студентами.

Виклад основного матеріалу. Інновації потрібні для підвищення ефективності освітнього процесу і його результатів. Вирішальну роль у процесі інновацій відіграє викладач, який повинен бути творчим, зацікавленим в інноваціях, який не тільки приймає теоретичні знання, але також шукає нові методи навчання, оновлює зміст освіти тощо.

На жаль, реальність така, що, попри прекрасне опрацювання багатьох освітніх напрямів, реальна освітня практика мало їх приймає. Чому це так? Зокрема, це такі причини:

1. Хоча зміст окремих предметів обов'язково буде змінюватись у найближчі роки, освіта загалом певною мірою стабільна, і є «фіксований відсоток» предметів, які не потребують інновацій.

2. Усталені методи викладання і форми навчання, якими ми їх знаємо і як їх застосовують вищі навчальні заклади та викладачі протягом десятиліть (навіть двох століть), можуть гарантувати, що студенти засвоять навчальну програму.

3. Крім часткових змін змісту і графіки, навчальні посібники, підручники та практикуми практично не змінилися. Необхідна методична обробка в підручниках, які спонукали б студентів займатися творчою діяльністю і формувати відносини з безперервним навчанням.

4. Мало використовується багатий теоретичний педагогічно-дидактичний потенціал предметної дидактики тощо.

Щоб поліпшити ситуацію в освіті, необхідно змінити деякі наші підходи. З огляду на їх кількість, перерахуємо лише деякі:

– нове знання людства пред'являє зовсім інші і нові вимоги до функцій вищих навчальних закладів, їх методів та цілей, а також до форм оцінювання знань студентів;

– попри те, що ми говоримо про це десятиліттями, все ж потрібно пам'ятати (і, на жаль, критикувати), що у ВНЗ переважають традиційний енциклопедизм, запам'ятовування і словесне навчання;

– попри стрімкий розвиток нових і ефективних методів навчання, ВНЗ, як і раніше, дотримуються традиційних методів і дуже повільно впроваджують інновації;

– постійною і серйозною проблемою вищих навчальних закладів є те, що вони мало орієнтуються у своїй діяльності на майбутнє, а зосереджуються насамперед на оцінці поточної успішності студентів. Іншими словами, домінує дидактика пам'яті;

– попри те, що ВНЗ визнає індивідуальні особливості студентів та вплив середовища, у реальній навчальній практиці індивідуальність (обдаровані, середні, слабкі студенти)

і вплив середовища визнаються не повною мірою.

Проте керівною ідеєю, на нашу думку, має бути інтерес до переходу від дидактики пам'яті до дидактики мислення і творчості.

Багатостороннє навчання, автором якого є W. Окош [Nowy słownik: 460], також стимулює інновації в навчанні. Суть полягає в об'єднанні чотирьох шляхів навчання і пізнання студентів, які повинні утворити єдине ціле.

Перший шлях – це опосередкування методів навчання, які можна використовувати в разі такого змісту навчальної програми, який інакше важко було б засвоїти, або використання інших методів зайняло б багато часу. Роль цих методів полягає не тільки в посередництві в навчальній програмі, але й у розвитку пам'яті і здатності до інтелектуальної діяльності.

Другий шлях – це методи, орієнтовані на відкриття. Студент має бути активним, роль викладача полягає у формулюванні та спонуканні до вирішення проблемних завдань. Немає сумнівів в тому, що таке навчання набагато ефективніше, ніж проста передача знань, особливо тому, що воно розвиває у студентів когнітивні здібності, але також і здатності до самонавчання.

Третій шлях – емоційне навчання, досвід. Викладач прагне дати студентові емоційний досвід і тому доповнює навчання демонстрацією зображень, фільмів, музики тощо. Як методи він може використовувати також емоційний опис. Емоційний досвід не тільки сприяє розвитку студента, а й позитивно впливає на більш тривале збереження навчальної програми в пам'яті.

Четвертий шлях – діяльнісне навчання (операційне), в якому застосовуються практична діяльність студентів і діяльнісне навчання. Щоправда, це не слід сприймати буквально, як маніпулювання речами. Студент обробляє також різні письмові вправи. У цьому контексті нагадується, що частою причиною незнання студентів є саме відсутність у них різних видів діяльності. В контексті інновацій особлива увага приділяється, наприклад, оновленню навчальної програми, підвищенню уваги до самонавчання, необхідності творчості в роботі викладачів та студентів, емоційності навчання, «трансформації» ВНЗ на основі аудиту власної роботи.

Школа майбутнього повинна підкреслювати:

- не кількість і систему знань, а розвиток навичок освоєння нових знань;
- послідовне ставлення до самоосвіти;
- когнітивну, афективну і психомоторну сторону особистості;
- суворе дотримання індивідуальних особливостей студента.
- основні відмінності, а також завдання між навчальною програмою сьогодення і минулого (табл. 1)

Вимоги до викладачів та майбутніх викладачів

Досягнення змін в освіті має супроводжуватися комплексними нововведеннями в підготовці майбутніх викладачів, і ми вважаємо важливим налагодити відносини з професією, відносини з молоддю. Кожен, хто навчається, повинен усвідомлювати ролі і обов'язки, пов'язані з цією професією.

Якщо ми згадали вище автономію викладача, це не означає, що ми сприймаємо її тільки як незалежність, але як автономію професійного викладача. Він повинен мати такі можливості:

1. Уміння творчо працювати.

Під творчою роботою ми маємо на увазі роботу з освітніми цілями, які викладач адаптує, щоб вони мали сенс, були ефективними тощо. Таким чином, це не сама мета, а її вплив на іншу діяльність студентів. Звичайно, сприйняття мети з цієї точки зору (тобто не тільки для відповідності тому, що встановлено навчальним планом або стандартами) означає дійсно узгодити зміст навчання з методами і принципами навчання, а також з організацією навчання.

2. Уміння приймати і адаптувати до своєї роботи все нове, що стосується роботи викладачів та студентів. Автономний викладач не чекає інструкцій про те, що і як робити, або вводити

нововведення чи ні. Він повинен вчитися, він повинен спостерігати за тим, що відбувається, і переносити в свою роботу нове, прогресивне. У цьому контексті ми згадуємо те, що ми часто чуємо від багатьох вчителів: «Ми теж хотіли б працювати по-іншому, по-новому, але керівництво університету з цим не погоджується».

3. З вищесказаним також пов'язані право і можливість самостійно вибирати реалізацію змісту освіти. Це стосується вже згаданих принципів, методів і форм виховної роботи, а також роботи зі змістом навчання. Зміст освіти – це певна «організована норма» щодо того, чому повинен вчити викладач і чому повинен вчитися студент. Однак викладач – це автономна особистість, яка адаптує зміст, перебудовує його, доповнює. У класичному розумінні контент сприймається як щось недоторкане, так звана «упорядкована норма». Однак сьогодні студенти зовсім інші, ніж кілька років тому (тут ми маємо на увазі передусім їх тісний контакт з мультимедійними технологіями), що дозволяє, але в той же час вимагає від учителя неформальної роботи зі змістом навчальної програми.

4. Здатність, але також і право визначати умови дидактичної роботи. Ми знаємо, що викладач є головним виконавцем навчання. Те, як студенти знають предмет, зазвичай оцінюється не з точки зору університету, його керівництва (що істотно впливає на клімат занять і шкільної роботи), але з точки зору самого викладача і аналізу його роботи. Оскільки вчитель в певному сенсі є першим виконавцем навчання (тобто успіхів і невдач студентів), він повинен мати навички і право створювати такі умови, які призводять до успіху його дидактичної діяльності. Підкреслимо, що ця ідея далека від можливого подання про анархізм. Викладач повинен уміти організовувати заняття,

Таблиця 1

Навчальна програма в минулому і сьогоденні	Навчальна програма майбутнього
Знання і навчання представляють собою цінність самі по собі	Вимога активного навчання, самореалізація в навчанні
Переважає «передача» знань від викладача до студентів	Акцент робиться на творчу роботу
Наголос робиться на знання предметів, міждисциплінарні відносини не виходять на перший план	Заохочується міждисциплінарний підхід з акцентом на міждисциплінарні відносини
Неістотний взаємозв'язок між «шкільними» знаннями і знаннями, необхідними для життя	Отримані знання повинні служити для вирішення повсякденних завдань з акцентом на компетенції
Студент не має базових знань в сфері економіки, права та інших необхідних для життя сферах	Студент спрямований на розуміння відносин і умов життя: економіка, права громадянина
Переважає комерціалізація культури, ЗМІ домінують на ринку	Пропаганда культурних заходів, неманіпулювання свідомістю громадян
Етичні, а також естетичні питання зникають з ВНЗ	Етична освіта в вищих навчальних закладах, дотримання етичних норм вимагається від усіх громадян

що ведуть до успіху студентів. Тут, однак, необхідно згадати і підкреслити співпрацю колективу викладачів. У майбутньому цьому потрібно буде приділяти більше уваги, ніж у сьогоднішньому традиційному навчанні, наприклад, гнучкість розкладу, гнучкість кількості студентів у групах, на індивідуальних заняттях тощо.

5. Уміння створити для студентів справжню педагогічну і дидактичну середовище. Однак деякі вчителі вважають за краще освітню сторону і чомусь забувають, наприклад, створити правильний педагогічний клімат, сформулювати правильне ставлення студентів до навчання і освіти загалом. Те ж саме можна сказати і про дидактичну сторону. Тільки мотивуюче середовище, в якому панує неформальна творча робота викладача, створює передумови для успіху студентів.

6. Здатність викладача нести певний ризик, але також і здатність брати на себе відповідальність за свою роботу. Щоправда, цю вимогу не можна трактувати як якесь свавілля вчителя, за яке він може нести відповідальність. Скоріше йдеться про те, що викладач ризикує декількома нововведеннями, які він повинен подолати, за необхідності виправдати свої дії. Ми знаємо, що деякі вчителі (які прагнуть застосовувати новаторські підходи) ризикують, оскільки їх методи можуть не прийняти колеги з багаторічним досвідом. Зазвичай вони віддають перевагу класичному «організованому навчанню» і часто не володіють достатнім розумінням того, як студенти допомагають один одному, співпрацюють, обговорюють тощо. Саме ці вчителі-початківці часто заявляють, що вони «пішли на ризик».

К. Kohútová [Subjektívne : 172] підкреслює компетентність вчителя в цьому контексті і пише: «Це також обладнання вчителя, яке менш очевидно і помітно. Це включає, зокрема, те, як учитель сприймає себе, яке він має уявлення про те, яку роботу він може дати, тому важливо довіряти собі, що він може адекватно і ефективно використовувати свої здібності,

навички і знання в навчальному процесі. Ця довіра / віра називається самоефективністю».

Чому викладачі не вносять нововведень?

Це проявляється, зокрема, як:

– невпевненість в ефективності – викладача турбує, чи принесе робота з менш використовуваними досі або взагалі невикористовуваними методами бажані результати, тому він вважає за краще не експериментувати з цим підходом, відповідно, таке ставлення часто сприймається як відсутність інтересу до інноваційної діяльності;

– вплив негативного, поганого досвіду – він може бути власним (викладач вже спробував нові підходи до навчання, але очікуваних результатів не отримав) або опосередкованим (викладач ідентифікував себе з опосередкованою інформацією, не пробуючи нове);

– впевненість у тому, що нове не приносить результатів – впровадження нововведень займає певний час, результати з'являються не відразу, і викладачам, і студентам потрібно звикати до нового;

– небажання і страх позбутися того, до чого викладач звик і що приносить задовільні результати, – це один з найбільш істотних гальм всіх нововведень – задоволеність досягнутим;

– конформізм як один з можливих ворогів інновацій – ми ввели термін «можливі вороги» навмисно, тому що конформізм можна розуміти і в позитивному сенсі, в негативному ми сприймаємо його як адаптацію і небажання міняти звичне, що може проявлятися в колективі або, принаймні, у деяких людей в команді;

– побоювання щодо того, що вони не опанують різними цифровими технологіями – тепер вони є невіддільною частиною інновацій, хоча ситуація в цій сфері значно покращилася за останні роки, все ще є викладачі, які поважають ці технології, однак не впевнені в собі під час користування ними.

Висновки. З усього вищесказаного можна зробити висновок, що саме інновації в результаті наукових пошуків і передового педагогічного досвіду є найкращим засобом підвищення ефективності освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бермус А. Г. Модернизация образования: философия, политика, культура : монография. Канон + РООИ «Реабилитация», 2011. 384 с.
2. Kohútová K. Subjektívne vnímaná profesijná zdatnosť učiteľa: reflexia výskumných zistení. Slovak : In Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae. Ružomberok : Verbum, 2019. 172-184 p.
3. Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa : Wydawnictwo Żak, 2001. 468 p.
4. Rogers E. M. Diffusion of Innovations. New York : FreePress. 5th edition, 2003. 551 p.

REFERENCES

1. Bermus A. Gh. Modernyzacyja obrazovanyja: fylosofyja, polityka, kuljtura : monoghrafyja. Kanon + ROOY «Reabylytacyja», 2011. 384 s.
2. Копітун К. Суб'єктивне вніманя професійна здатност' учітеля: рефлексія вускуннуч зістені. Словак : Ін Студія Сцієтіфіца Фацултаріца Паєдагогіцає. Ружомберок : Вєрбум, 2019. 172-184 п.
3. Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa : Wydawnictwo Żak, 2001. 468 p.
4. Порєс Е. М. Діффузіон оф Інноватіонс. Нєв Йорк : ФрєєПрєсс. 5th едітіон, 2003. 551 п.

M. I. TARASENKO

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages,
Odesa National Economic University,
Odesa, Ukraine
E-mail: kotmaryana4@gmail.com
orcid.org/0000-0001-9204-8842*

L. M. BADIUL

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages,
Odesa National Economic University,
Odesa, Ukraine
E-mail: lutik721112@gmail.com
orcid.org/0000-0002-7191-5297*

EDUCATIONAL INNOVATIONS - REQUIREMENTS OF PRESENT AND FUTURE

In our article we consider important and essential aspects of education. The present, but especially the future, shows us that education like the one used today is no longer enough. The sphere of innovation is very extensive; in our article we emphasize the novelty of the education content, as well as the methods and forms of pedagogical work. The purpose of the article is to encourage teachers to think deeply about the possibilities for improving education.

Innovation in education is not only the current requirements of the present time it is a particularly important responsibility of teachers and educators for the future. During the discussion of education, the question sometimes arises: what is innovative? The answer to this is given in the article, but we can come up with a different answer. We could describe past studies as “learning with chalk, language and listening”. Of course, we do not need to describe and explain that the current and future of teaching are fundamentally different. It is characterized by such attributes as activity, collaboration, creativity, interactivity and many others. We must not forget information and communication technologies which also make an extremely important contribution to innovation in education.

E.M. Rogers describes the teacher's very beautiful and short innovation in his book “Difference of innovations”. Such teachers teach with interest. The essence and purpose of the work is “measured” and appreciated, which should not cause students' stress and not interfere with study. They pay special attention to students' motivation to study. This is accompanied by their desire to be inventive and creative. In this sense, we note that innovation does not always mean something exclusively new. Innovation also lies in the creativity and the teacher and students' approach. A.G. Bermus also writes a lot in his book about innovation in education in several contexts – this is just a question of implementing these ideas into real education.

Key words: education, innovations, standards, educational program, subject didactics, methods of study, practice, interdisciplinary approach.